

LRS ir PLB komisijos nariai apibendrina 2020 - 2024 m. kadenciją

Pasibaigus paskutinei 2020-2024 m. LRS ir PLB komisijos posėdžių sesijai šių metų balandį, Pasaulio Lietuvių Bendruomenės atstovai apibendrino ketverių metų darbą, išskyrė svarbiausius pasiekimus ir išlikusius atvirus klausimus^[1]

Ana Vengrovskaja

Žurnalas „Pasaulio lietuvis“, 2024 metai Nr. 587 (birželis)

Antanas Šileika, rašytojas, Kanada. Kuruojamos temos: Lietuvos ir lietuvių tautos įvaizdžio kūrimas, istorinė atmintis.

Šią kadenciją komisija aptarė daug aktualių temų, tarp jų – tokius svarbius klausimus kaip pilietybės išsaugojimas ir įvairios su švietimu susijusios temos.

Dirbdamas komisijoje kuravau tris temas. Pirmoji – Lietuvos įvaizdis pasaulyje. Jis, apskritai kalbant, yra geras, tačiau istoriniu atžvilgiu neigiamų bruožų atsirado dėl Holokausto temos, silpnai ir nepakankamai akcentuojant informaciją apie istorinį pasipriešinimą tironijai.

Antanas Šileika. Seimo kanceliarijos nuotr.

Antroji tema susijusi su ankstesnėmis emigrantų kartomis, „dingusiais“ lietuviškam paveldui nusipelniusiais žmonėmis, kuriems reikėtų skirti daugiau dėmesio dėl jų gabumų ir galimos paramos Lietuvai krizių metu.

Trečioji tema apima didesnės tolerancijos grįžtantiems lietuviams, kurie gali priklausyti tokioms mažumoms kaip LGBT, poreikį ir skatinimą, siekiant pagerinti Lietuvos įvaizdį pasaulio visuomenėje ir užtikrinti, kad visi grįžtantys lietuviai jaustųsi laukiami.

Rytis Virbalis, vertėjas Europos Komisijoje, Liuksemburgas. Kuriojamos temos: gimimu įgytos pilietybės išsaugojimas, pilietiškumo skatinimas ir diasporos įsitraukimo į Lietuvos gyvenimą didinimas, Globalios Lietuvos strategija.

Svarbiausi šios kadencijos komisijos pasiekimai – geresnis pasirengimas referendumui dėl gimimu įgytos Lietuvos Respublikos pilietybės išsaugojimo, pradėtas lituanistinio švietimo užsienyje finansavimas ir kita parama lituanistinėms mokykloms, diasporos įtraukimas į pasirengimo pilietiniam pasipriešinimui planus (susijusius su Rusijos pradėta agresija Ukrainoje), didesnis dėmesys ir aktyvesnė visokeriopa parama grįžtantiems iš užsienio lietuviams,

užtikrinama parama Ukrainai, įskaitant patirties perdavimą ukrainiečių diasporos ir Ukrainos Rados atstovams, nuolatinis dėmesys lietuvių etnokultūros klausimams ir kultūros politikai.

Rytis Virbalis. Seimo kanceliarijos nuotr.

Su minėtais klausimais buvo susijusios svarbiausios komisijos rezoliucijos (dažnai jų būdavo po keletą kiekvienu klausimu) ir daugelis jų paskatino daryti pokyčius, pavyzdžiui, įvesti vieno langelio informacijos teikimo sistemą grįžtantiems į Lietuvą ir gerinti paramą pilietiniam pasipriešinimui planus, nuolat tobulinti Globalios Lietuvos strategiją ir jos įgyvendinimą, pradėti finansuoti lituanistines mokyklas užsienyje ne vien projektiniu pagrindu, pakeisti Kultūros tarybos vykdomą paramos užsienio lietuvių bendruomenės projektams politiką, įtraukti kur kas daugiau savivaldybių į bendradarbiavimo su išvykusiais kraštiečiais veiklą, baigti įgyvendinti paramos grįžtantiems tremtiniams programą ir kt.

Svarstyti, tačiau kol kas neišspręsti klausimai – neįvestas balsavimas internetu, nėra veikiančių tarptautinių sutarčių su Lotynų Amerikos šalimis ir neteikiama pagalba ten įkalinimo įstaigose esantiems lietuviams. Į svarbiausią šios kadencijos komisijos svarstyta pilietybės išsaugojimo klausimą rašant šį komentarą dar buvo

laukiama atsakymo gegužės 12 d. referendume.

Juanas Ignacio Fourmentas Kalvelis, žurnalistas, Argentina. Kuriojamos temos: pilietiškumo skatinimas ir diasporos išitraukimo į Lietuvos gyvenimą didinimas, Pietų Amerikos lietuviams aktualūs klausimai.

Atstovavimas Pietų Amerikos lietuvių diasporai Lietuvos Respublikos Seimo ir Pasaulio lietuvių bendruomenės komisijoje man suteikia ne tik didelę garbę, bet ir atsakomybę. Dirbdamas 2020–2024 m. komisijos kadencijoje norėjau atkreipti dėmesį į išreikštus lietuvių bendruomenių žmonių rūpesčius, viltis ir klausimus, padėti juos išspręsti.

Opiausias Pietų Amerikos lietuvių diasporos klausimas yra LR atstovybės, t. y. ambasados, nebuvimas kontinente. Tai institucija, kuri padėtų išspręsti daugelį kultūrinių, ekonominių ir politinių klausimų šiame žemyne. Ambasados atkūrimas Pietų Amerikoje yra ne Seimo, o LR Vyriausybės prerogatyva, visgi kaip šio žemyno lietuvių bendruomenių atstovas kėliau šį opų klausimą, diskutavau, bendravau ir labai skatinau parlamentą ir komisiją palaikyti šį žmonių norą ir prašymą.

Juanas Ignacio Fourmentas Kalvelis. Seimo kanceliarijos nuotr.

Šiuo metu Pietų Amerikoje per metus vos du kartus apsilanko darbuotojai iš LR ambasados Ispanijoje arba Brazilijoje esančio generalinio konsulato – to tikrai nepakanka, ši tvarka turi daug spragų. LR atstovybė būtų naudinga ne tik lietuvių bendruomenių nariams – ji padėtų skatinti politinius ir komercinius santykius su Pietų Amerika.

Referendumas dėl pilietybės išsaugojimo yra labai svarbus klausimas užsienyje gyvenantiems Lietuvos piliečiams. Lietuvai taip pat yra labai svarbu neprarasti savo piliečių. Kaip LRS ir PLB komisijos atstovas ir kaip žmogus, mylintis Lietuvą, skatinau svetur gyvenančius Lietuvos piliečius registruotis, dalyvauti referendume, kviečiau Lietuvos institucijų atstovus, bendruomenių narius tiesioginiame eteryje per vienintelės lietuviškos radijo valandėlės Pietų Amerikoje „Ecos de Lituania“ laidas aptarti referendumo dėl Lietuvos pilietybės išsaugojimo svarbą.

Taip pat dalyvavau pokalbiuose ir diskusijose įvairiose laidose ir susitikimuose, kuriuose pasakojau, su kokiomis problemomis susiduria Pietų Amerikoje gyvenantys Lietuvos piliečiai: informacijos trūkumu ispanų kalba, pašto paslaugų nepatikimumu, ir, aišku, LR ambasados nebuvimu.

Dirbdami komisijoje kėlėme Venesuelos asmenų perkėlimo ir integracijos į Lietuvos visuomenę klausimą. Buvo aptarta situacija, susijusi su Venesuelos asmenų perkėlimu į Lietuvą, pagrindinės problemos, su kuriomis jie susiduria, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros, darbo ir būsto paieškos, asmens dokumentų galiojimo klausimai. Buvo išnagrinėta susidariusi situacija, pagerintas bendradarbiavimas, darbas integracijos klausimais tarp įvairių Lietuvos ir tarptautinių institucijų bei organizacijų.

Mūsų pareiga rūpintis tautiečiais, kas ir kur jie būtų, ypač kai jie tampa politinės krizės įkaitais. Verdant debatams dėl pilietybės išsaugojimo turime galimybę susitelkti ir parodyti tikrą lietuvišką solidarumą, vertą Kovo 11-osios pergalės ir Sausio 13-osios laužų. Jie lietuviai, ir to pakanka, kad jiems būtų išteista mūsų pagalbos ranka. Raginu Lietuvos institucijas imtis kuo efektyvesnių priemonių dėl tautiečių iš Venesuelos perkėlimo į Lietuvą.

Per komisijos posėdžius aptarėme švietimo ir mokslo klausimus. Kalbėjau, kaip

yra svarbu išlaikyti įvairias mainų programas kartu su Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Švietimo mainų paramos fondu ir Lietuvos universitetais. Šiuo metu dirbu ir derinu, kad būtų pasirašyta bendradarbiavimo sutartis tarp Argentinos La Platos universiteto ir Lietuvos Vytauto Didžiojo universiteto. Priėmiau keletą mainų programų atstovų iš Lietuvos Argentinoje. Vizitų metu kartu sprendėme rūpimus klausimus, bendravome su bendruomenių nariais.

Kitas ne mažiau aktualus klausimas yra kultūrinis ryšys tarp Lietuvos ir Pietų Amerikos lietuvių. Šių metų reikšmingiausias kultūros renginys yra Dainų šventė, mininti 100-ąsias metines. Komisijoje ir susitikę su kitų Lietuvos institucijų atstovais aktyviai sprendėme dalinio finansavimo klausimą Pietų Amerikos jaunimo šokių ir dainų kolektyvams, kad jie turėtų galimybę dalyvauti šventėje. Tai didelis postūmis jaunimui, nes investuoti reikia būtent į jaunuosius tautiečius, kurie yra motyvuoti ir atsidavę, mokosi lietuvių kalbos ir garsina lietuviybę. Dėkoju kolegoms už rastus sprendimus ir galimybes iš dalies finansuoti jaunimą.

Visos kadencijos metu plėčiau ir stiprinau ryšius su Pietų Amerikos lietuvių bendruomenėmis ir organizacijomis. Dalyvavau gyvai ir nuotoliniu būdu įvairiuose renginiuose, diskusijose, laidose, kuriose atstovavau ne tik Pietų Amerikos lietuvių bendruomenėms, bet ir komisijai. Per komisijos posėdžius, Lietuvos žiniasklaidą ir spaudą skleidžiau informaciją ir naujienas apie Pietų Amerikos lietuvių bendruomenių veiklą, jų meilę Lietuvai. Pietų Amerikos lietuviams yra labai svarbu, kad Lietuva žinotų, kas vyksta šiame kontinente ir kaip gyvena lietuviai ir lietuvių palikuonys.

Artūras Žilys, vadovas, JAV. Kuriojamos temos: ekonomika, investicijos, verslumas ir grįžimas.

Grįžimo į Lietuvą tema buvo nagrinėta ne kartą su įvairiomis institucijomis ir organizacijomis ir aptarti tokie labai aktualūs ir praktiniai su šia tema susiję klausimai, kaip socialiniai grįžimo aspektai: pensijų, žmonių su negalia gaunamų išmokų perkėlimas, sveikatos draudimas, dokumentų tvarkymas, studijų kokybės vertinimų centro (SKVC) veikla ir mokslo diplomų pripažinimas ir kiti.

Komisijos veikla sustiprino įvairių valdžios institucijų dėmesį tokiems aktualiams ir dažnai grįžimą lemiantiems socialiniams aspektams, kaip mokyklos, darželiai, sutvarkyta infrastruktūra, atgalinė integracija. Tai ypač aktualu regionuose, kur reikia numatyti paramą geresnei integracijai kiekvienoje mokykloje, priimančiai grįžusius vaikus, ir kitas priemones, palengvinančias grįžimą ar apsisprendimą

sugrįžti. Šiose srityse matau stiprų postūmį į priekį.

Artūras Žilys. Seimo kanceliarijos nuotr.

Norėčiau išskirti dar du aspektus: pirmas – nauja URM iniciatyva „Grįžtu LT“, kuria įgyvendinant teikiama informacinė pagalba planuojantiems sugrįžti į Lietuvą vieno langelio principu, o kitas – tokios pat informacijos vieno langelio principu teikimas įvairių šalies miestų savivaldybėse. Džiugu, kad miestų administracijos vis labiau įsijungia į šį procesą. Taip pat savivaldybės vis labiau įsitraukia į Globalių regionų tinklą, kuria kraštiečių draugijas, į jas įtraukdami užsienyje gyvenančius iš to krašto kilusius žmones. Savalaikė ir išsami informacinė pagalba užsienyje gyvenantiems, bet sugrįžti planuojantiems lietuviams, savivaldybių darbuotojų konsultacijų teikimas jau grįžusiems palengvina reintegracijos procesą ir padeda kitiems priimti sprendimą sugrįžti, o taip pat lengviau integruotis sugrįžus.

Kalbant apie ekonomiką, verslumą ir investicijas, išskirčiau, kad kartu su užsienyje gyvenančiais lietuviais, kurie turi įsteigę savo įmonių filialus Lietuvoje, mūsų šalyje veikiančių užsienio įmonių padalinių vadovais, Užsienio reikalų ministerija ir Ekonomikos ir inovacijų ministerija, kitomis valstybės institucijomis,

verslo organizacijomis ir mokslo institucijomis aptartos priemonės ir būdai, kaip daugiau pritraukti į Lietuvą diasporos atstovų įkurtų įmonių padalinių, užsienio investuotojų, kaip Lietuvą pristatyti užsienyje išgryninant jos privalumus ir patrauklumą prieš kitas šalis ir bendradarbiaujant su užsienyje gyvenančiais lietuviais profesionalais, kaip paskatinti išeivijos jaunimą ir išvykusį studijuoti į užsienį Lietuvos jaunimą grįžti, stiprinant Lietuvos darbo rinką, ir kiti būdai ir priemonės, padedantys stiprinti Lietuvos ekonomiką.

Darbdavių skatinimas įdarbinti ketinančius sugrįžti asmenis, jiems dar tebesant užsienyje, ir informacijos prieinamumo apie darbo galimybes Lietuvoje didinimas ketinantiems grįžti galėtų prisidėti prie grįžtančiųjų į Lietuvą skaičiaus augimo. Informacijos apie verslo kūrimo galimybes sklaida, valstybės skatinimas kurti darbo vietas Lietuvoje ir ypač regionuose, galimybė gauti finansavimą, investicijas veiklos pradžioje, mentorių paslaugos ir mokymai padėtų apsispręsti dėl grįžimo ir verslų steigimo Lietuvoje. Džiaugiamės, kad daugumoje šių sričių per pastaruosius ketverius komisijos darbo metus jaučiami stiprūs pokyčiai į gerą pusę.

Jūratė Caspersen, pedagogė, Šveicarija. Komisijos pirmininko J. Bružo pavaduotoja, kuriamos temos: kultūra, tautinė tapatybė, švietimas, Globalios Lietuvos strategija.

Darbas LRS ir PLB komisijoje buvo gana intensyvus visus ketverius metus. Komisija pradėjo darbą 2021 m. pradžioje, kas mėnesį susijungdama virtualius posėdžius, nes tuo metu dar tebebuvo ribojamos kelionės. Pirmoji akivaizdinė komisijos sesija įvyko 2022 m. rugsėjo 27–30 dienomis.

Viena pagrindinių temų šios kadencijos komisijos darbe buvo pilietybės išsaugojimas. Visą kadenciją ieškojome šio klausimo sėkmingo sprendimo strategijos. Lemtinga, kad kadencijos darbą baigėme ta pačia tema – aptardami paskutinius pasirengimo darbus antrojo referendumo dėl pilietybės išsaugojimo finišo tiesiojoje.

Jūratė Caspersen. Seimo kanceliarijos nuotr.

Iš komisijos darbotvarkės niekada nepasitraukė diasporos tautinės tapatybės stiprinimo, teikiant prioritetą švietimui ir kultūrai bei etnokultūros puoselėjimui Lietuvoje ir diasporoje, klausimai. Užsienio lietuviai pagrįstai tikisi, kad Lietuvoje puoselėjama lietuviybė turi spinduliuoti diasporai meilę tėvynei, jos kalbai, istorijai ir kultūrai. Deja, dažnai turėjome pripažinti atvirkščią procesą – patys rašėme rezolucijas Lietuvos Vyriausybei, prašydami daugiau dėmesio skirti etnokultūrai ir tautinių vertybių ugdymui Lietuvos švietimo programose.

Komisijos darbe gan svarbią vietą užėmė tremtinių grįžimo, jiems skirtų stacionarinės reabilitacijos paslaugų nemokamo suteikimo, tremtinių atmintinų vietų, paminklų, kapų išsaugojimo ir tvarkymo klausimai. Šios komisijos siūlymu Lietuvos Respublikos Seimas 2023-uosius paskelbė Tremtinių ir politinių kalinių metais. Komisijai rūpėjo ir kritiniuose taškuose gyvenantys tautiečiai.

Dar viena svarbi tema, šioje kadencijoje įgavusi gyvybės ir pagreičio, – „grįžimo“ tema. Iki šiol didžiausias dėmesys buvo ir tebėra skiriamas fiziniam emigrantų susigrąžinimui; darbo vietų kūrimui ir būsto paieškai, verslo kūrimo lengvatoms, pagalbai vaikų integracijai ir pan., nors apklausų statistika rodo, kad galbūt reikėtų daugiau dėmesio skirti ir ne fiziniam „grįžimui“ – didesniai diasporos įsitraukimui į Lietuvos gyvenimą bendradarbiavimu, investicijomis, žiniomis,

kontaktais, gerą patirtimi ir gyvo ryšio palaikymu su gimtųjų vietų bendruomenėmis, be kita ko, kuriant kraštiečių draugijas. Ši tema kupina potencialo – atsiveria didelė galimybė įvairių gyvenimo sričių gerą patirtį, įgytą kitose šalyse, perteikti Lietuvos regionams.

Labai vertinu šios komisijos darbą. Didžiuojusi joje dalyvavusiais PLB atstovais, kurie, negailėdami savo laiko, energijos ir lėšų, atstovavo savo regionams ir žemynams, kurie, nesureikšmindami savo pasiekimų ir užimamų pareigų gyvenamosiose šalyse, į komisijos darbą įsitraukė kaip eiliniai visuomenininkai, siekdami būti gyvu tiltu tarp Lietuvos vyriausybinių institucijų ir diasporos organizacijų „vardan tos...“

Ši komisija ir jos veikla negali būti pervertinta. Jos esmė – aukščiausiu instituciniu lygmeniu Lietuvos gyvo ryšio palaikymas ir stiprinimas su lietuviais ir lietuvių kilmės žmonėmis diasporoje, bendras rūpestis dėl Lietuvos išlikimo ir ateities.

Gediminas Ramanauskas, teisininkas, JAV. Kuriojamos temos: pilietybės išsaugojimas, balsavimas internetu, pilietiškumo skatinimas ir diasporos įsitraukimo į Lietuvos gyvenimą didinimas.

Pagal specialybę esu teisininkas, turintis 20 metų teisinio darbo patirtį. Šiuo metu dirbu privačioje tarptautinėje kompanijoje Niujorke, JAV. Šios ketverių metų kadencijos LRS ir PLB komisija buvo itin produktyvi ir darbinga. Dalis komisijos posėdžių vyko virtualiai dėl COVID pandemijos, o pastaraisiais metais dauguma sesijų vyko LR Seime Vilniuje, Lietuvoje.

Komisijoje pavyko artimiau susipažinti tiek su lietuvių diasporos atstovais, tiek su aktyvesniais Seimo nariais (D. Asanavičiūte, V. Juozapaičiu, S. Tumėnu ir A. Bagdonu). Ši komisija įdomi tuo, kad Lietuvos diasporai pasaulyje atstovauja įvairių išeivijos bangų ir sričių profesionalai – nuo meno, kultūros ir paveldo, iki edukacijos, teisės, istorinės patirties, strategijos, Lietuvos ateities ir saugumo grėsmių įvertinimo. Tai atsispindi komisijos temų įvairovėje ir priimtų rezoliucijų tekstuose.

Gediminas Ramanauskas. Asmeninio archyvo nuotr.

Lietuvos diaspora yra gana įvairialypė, sudaryta iš skirtingų organizacijų, likimų ir tikslų. Svarbu pabrėžti tai, kad visiems diasporos atstovams tai yra papildoma, neapmokama veikla prie esamo darbo vardan Lietuvos gerovės. Komisija yra nestatutinė, todėl jos priimtų rezoliucijų įgyvendinimas yra rekomendacinio pobūdžio.

Man politinė veikla buvo naujas dalykas, reikalaujantis įsigilinimo, susikaupimo ir kompromiso. Su kolega Ryčiu Virbaliu iš Liuksemburgo kartu kuravome balsavimo internetu ir Lietuvos pilietybės išsaugojimo ar plačiau – Lietuvos pilietybės reguliavimo teisinius klausimus.

Šiandien Lietuva yra viena iš nedaugelio pasaulio valstybių, rengiančių tiek daug referendumų, iš kurių tik keletas yra sėkmingi.

Nors balsavimo internetu klausimą nuolat kėlėme komisijoje ir priėmėme tris rezoliucijas, deja, Lietuvos valdžios institucijos, konkrečiai – Vyriausioji rinkimų

komisija (VRK) ir, turbūt, Lietuvos visuomenė nėra pasirengusios įtvirtinti šio alternatyvaus balsavimo būdo greta tradicinio balsavimo gyvai ir paštu. Taip pat siūlėme šį klausimą įtvirtinti tik diasporoje renkant vieną Seimo narį. Deja, per ketverius komisijos darbo metus VRK dėl įvairių priežasčių nesugebėjo atlikti balsavimo internetu diegimo, testavimo ir įgyvendinimo Lietuvoje galimybių studijos. Tikiuosi, kad šis klausimas bus keliamas naujoje komisijoje, nes šis alternatyvus būdas palengvintų diasporos dalyvavimą Lietuvos politiniuose procesuose.

Lietuvos pilietybės išsaugojimo klausimas išlieka vienas iš prioritetinių ir bene svarbiausių Lietuvos diasporai. Šioje komisijoje ieškojome įvairesnių būdų, kaip išsaugoti Lietuvos pilietybę tautiečiams, kurie gimė ir užaugo Lietuvoje, bet dėl asmeninių, socialinių, ekonominių ar kitų priežasčių išvyko ir gyvena užsienio valstybėje. Tokių piliečių yra labai daug – galbūt virš milijono, išsibarsčiusių po Lietuvai draugiškas šalis (JK, JAV, Vokietija, Norvegija, Airija ir kt.).

Siekėme akcentuoti šių piliečių naudą Lietuvai – jos saugumui, ekonominei gerovei, stabilumui, patriotiškumui ir Lietuvos vardo garsinimui užsienyje. Tarp svarstytų variantų buvo nauja pilietybės įstatymo pataisa, kuri suteiktų galimybę išsaugoti Lietuvos pilietybę, įgijus kitos draugiškos valstybės pilietybę. Akcentavome pasikeitusią Lietuvos geopolitinę situaciją Rusijos karo Ukrainoje akivaizdoje. Taip pat svarbi ir mažėjanti Lietuvos gimstamumo tendencija.

Komisijoje taip pat svarstėme klausimą dėl referendumo kartelės peržiūrėjimo, t. y. galimybės ją susieti su kvalifikuota balsuojančių piliečių dauguma. Šiandien Lietuva yra viena iš nedaugelio pasaulio valstybių, rengiančių tiek daug referendumų, iš kurių tik keletas yra sėkmingi. Taip pat nėra visiškai teisinga susieti referendumo kartelę su visais Lietuvos Respublikos piliečiais, įregistruotais į rinkėjų sąrašą. Nors referendumai įvyksta, tačiau pasyvūs piliečiai Lietuvoje ir užsienyje nulemia nesėkmingų referendumų baigtį.

Vertinant 2019 m. referendumo rezultatus matyti, kad dauguma Lietuvos piliečių (daugiau kaip 73 proc. Lietuvoje ir 95 proc. užsienyje) palaikė Lietuvos Respublikos pilietybės išsaugojimo idėją, įgijus kitos, Lietuvai draugiškos valstybės pilietybę. Tačiau referendume teigiamo sprendimo nepavyko priimti dėl per mažo dalyvavusių piliečių skaičiaus (tik 53 proc.). Referendumo kartelės klausimas yra įtvirtintas įstatyme – jam pakeisti reikalinga paprasta Seimo narių balsų dauguma. Komisijos prašymu taip pat buvo įvertintas kitų Europos Sąjungos

ir Europos ekonominės erdvės (EEE) valstybių pilietybės teisinis reguliavimas. Lietuva yra viena iš nedaugelio ES ir EEE valstybių, kuri taip griežtai reguliuoja pilietybės institutą LR Konstitucijoje.

Komisijoje buvo priimtose net 8 rezoliucijos Lietuvos pilietybės išsaugojimo klausimu. Nors buvo siūlyti alternatyvūs teisiniai būdai įtvirtinti pilietybės išsaugojimą aktyviai, patriotiškai ir naudingai Lietuvos diasporos kartai, kuri išvyko iš Lietuvos po 1990 m. nepriklausomybės atkūrimo, buvo pasirinktas tradicinis kelias – skelbti antrąjį referendumą dėl Lietuvos pilietybės išsaugojimo šių metų gegužės 12 d.

Nepaisydami Lietuvos diasporos abejonių dėl teigiamos referendumo baigties atsižvelgiant į itin aukštą kartelę, Lietuvos diasporą vienijančios vietos bendruomenės, profesionalų klubai, lituanistinės mokyklos ir kiti aktyvūs Lietuvos piliečiai ragino tautiečius registruotis balsuoti gegužės 12 d. referendume ir prašė aktyviai atlikti savo pilietinę pareigą. Smagu pasidžiaugti, kad šiame referendume balsuoti užsienyje užsiregistravo daugiau piliečių nei 2019 m.

Norėčiau asmeniškai padėkoti LRS ir PLB komisijos pirmininkams – nenuilstančiai diasporos atstovei, Seimo narei Daliai Asanavičiūtei ir kolegai iš JAV teisininkui Jonui Bružui, kurie taip sėkmingai vadovavo komisijos darbui šiuos ketverius metus. Nuoširdus ačiū visiems kolegoms, kurie siūlė rezoliucijas svarbiais diasporos klausimais, pateikė savo nuomonę, argumentavo ir prisidėjo prie sėkmingo komisijos darbo. Linkiu sėkmės naujamai 2024–2028 m. kadencijos komisijai!

Rasa Mauragienė, menininkė, Australija. Kuriojamos temos: tautinė tapatybė, etnokultūra, švietimas.

Tapatybės puoselėjimo ir stiprinimo klausimas buvo tris kartus iškeltas LRS ir PLB komisijos posėdžiuose. Ši tema buvo kuriojama ir praėjusiose kadencijose.

2022 m. pavasario posėdžių sesijoje buvo iškeltas klausimas dėl tautinės tapatybės išsaugojimo ir etninės kultūros puoselėjimo. Skaitant pranešimus iškilo keturi pagrindiniai elementai.

Pirma – didelė dalis užsienyje gyvenančių lietuvių nerodo tautinio sąmoningumo, nedalyvauja bendruomeniniame gyvenime, deda mažai pastangų mokytis savo vaikus lietuvių kalbos, ugdyti jų tautinę tapatybę ir puoselėti tautines tradicijas.

Taip pat buvo įrodymų, kad pačioje Lietuvoje tautinės tapatybės puoselėjimas stipriai silpnėja.

Antra – pagrindinis lietuviškos tautinės tapatybės stiprybės šaltinis yra Lietuva ir jos nepriklausomybės išsaugojimas. Lietuviškos kultūros sklaida pasaulyje visų pirma priklauso nuo lietuvių kalbos, kultūros ir tradicijų išsaugojimo ir puoselėjimo Lietuvoje.

Trečia – globalizacijos ir sudėtingos geopolitinės padėties sąlygomis yra svarbu pasitelkus ugdymą išsaugoti mūsų išskirtinę tautinės tapatybės sąvoką.

Ketvirta – reikia skatinti tautinės tapatybės įgūdžių pagrindų įgijimą ir puoselėjimą Lietuvoje ir užsienio lietuvių bendruomenėse.

Rasa Mauragienė. Seimo kanceliarijos nuotr.

Per rezoliucijas kreipėmės į Lietuvos Respublikos Vyriausybę, į Švietimo, mokslo ir sporto ministeriją (ŠMSM) ir į Kultūros ministeriją. Prašėme, kad tautinės tapatybės ugdymas būtų įvardytas kaip prioritetas Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2050“. Prašėme ŠMSM, kad etninė kultūra būtų privalomas atskiras dalykas, o ne tik integruojama į mokyklų programas; kad mokytojams būtų

pripažinta dviguba specialybė, jei viena iš programų būtų iš etninės kultūros srities ir būtų sudarytos galimybės dabartiniam mokytojams įgyti papildomų kompetencijų, reikalingų mokant etninės kultūros; kad būtų užtikrintas proporcingas ir visapusiškas Lietuvos diasporos vaidmens pristatymas atnaujintoje Lietuvos Respublikos bendrojo ugdymo programoje ir vadovėliuose, panaudojant diasporos sukaupą paveldą; kad ŠMSM skatintų savivaldybes remti etninės kultūros programas bendrojo ugdymo mokyklose ir rinkti statistinę informaciją, kiek ir kokiose mokyklose buvo įvesta etninės kultūros pamokų, taip pat jų kokybinius ir kiekybinius efektyvumo rodiklius.

Prašėme Kultūros ministerijos sukurti sistemingą ir veiksmingą valstybės kultūros politiką, skirtą diasporai įtraukti į tautinės tapatybės išsaugojimą ir puoselėjimą, taip pat mechanizmą šiai įgyvendinti; organizuoti seminarus ir mokymus užsienio lietuvių bendruomenėms; kad Globalios Lietuvos strateginėse gairėse ir įgyvendinimo veiksmų plane išvardytoms sritims būtų skirtas didesnis dėmesys.

Atsakymai iš institucijų iškėlė dar daugiau klausimų. Į kai kuriuos klausimus atsakymų nesulaukėme. Taip pat reikia pabrėžti, kad neskiriant finansavimo, programos nejudės pirmyn.

Gilinomės į naujai sukurtas ar atnaujintas mokyklų programas. Nors jau atnaujinta Etninės kultūros bendroji programa 5–12 klasėms ir parengta naujoji Etninės kultūros bendroji programa 1–4 klasėms, tačiau nėra politinės valios įvesti etninės kultūros pamoką kaip privalomą dalyką. Taip pat trūksta Etninės kultūros programos įgyvendinimo rekomendacijų pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrųjų programų plane. Į Pilietiškumo programą etninė kultūra nebuvo įtraukta kaip tapatybės ir tautinės savimonės ugdymo priemonė.

Šiuos ir kitus trūkumus iškėlėme tautinės tapatybės išsaugojimo temoje 2022 m. rudens sesijoje, priėmėme rezoliucijas klausimams spręsti. Prašėme, kad etninės kultūros mokymas būtų įvestas kaip bendrojo ugdymo mokyklų programų integruotas privalomasis dalykas pradinėse klasėse, būtų parengtas šio mokymo įgyvendinimo planas ir tam skirtas tinkamas finansavimas; kad etninė kultūra būtų įtraukta kaip tapatybės ir tautinės savimonės ugdymo priemonė į Kultūrinio sąmoningumo ir raiškos kompetencijų ir į Pilietiškumo kompetencijų aprašus; kad Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa būtų papildyta etninės kultūros sritimi; kad būtų parengtas Etninės kultūros bendrosios programos įgyvendinimo rekomendacijų planas ir skirtos reikiamos finansavimo priemonės, būtinos naujai

Etninės kultūros programai įgyvendinti, įskaitant skaitmeninius etninės kultūros mokymo šaltinius, ir pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojų kvalifikacijai kelti; kad kuo greičiau būtų įgyvendintas Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos 2020–2024 m. veiksmų plano 1.3.6 uždavinys, parengiant ir patvirtinant kultūros ir kitų specialistų (įskaitant pedagogus) kompetencijų tobulinimo etninės kultūros srityje bendrąsias gaires, jų įgyvendinimo rekomendacijas; kad būtų numatytos valstybės finansuojamos etninės kultūros specialybės studijos aukštosiose mokyklose.

Gavus atsakymus iš kompetentingų institucijų vėl teko kelti tautinės tapatybės puoselėjimo ir stiprinimo temą 2023 m. rudens sesijoje. Deja, bet į kelis klausimus nesulaukėme jokių atsakymų. Mokyklų veikla priklauso nuo savivaldybės, tad etnokultūros programų įgyvendinimo klausimus reikia kelti joms. Aptarėme, kad ateities vizijos dokumente „Lietuva 2050“ tapatybės klausimas atrodo neaktualus.

Rezoliucijoje prašėme, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės Valstybės pažangos strategijoje „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ būtų aiškiau apibrėžtas šios strategijos kultūrinis pagrindas ir tautinės tapatybės ugdymas įvardytas kaip vienas iš valstybės ateities vizijos prioritetų; Lietuvos savivaldybių asociacijos ir Lietuvos savivaldybių prašėme, kad tautinės tapatybės ugdymas būtų įvardytas kaip vienas iš švietimo srities prioritetų; Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Lietuvos aukštųjų mokyklų rektorių konferencijos, Lietuvos kolegijų direktorių konferencijos prašėme organizuoti tautinių kolektyvų vadovų rengimą darbui Lietuvoje ir užsienyje, grąžinant į studijų kryptių sąrašą etnologijos ir folkloristikos studijų kryptį, įtraukiant ją į prioritetinių studijų kryptių sąrašą, numatant dotacijas, stipendijas ir kitas palankias sąlygas studentams; kad ŠMSM sudarytų galimybę lietuvių kalbos, istorijos ir kitų dalykų mokytojams įgyti papildomų kompetencijų, reikalingų vedant etninės kultūros pamokas.

Gauti atsakymai rodo, kad iškeliamos problemos tampa sviediniu, metamu iš vienos ministerijos ar įstaigos kitai, niekas nenori prisiimti atsakomybės. Tai akivaizdžiai matėme, kai ieškojome būdo, kaip etnologijos studijas grąžinti į studijų kryptių sąrašą. Antra – pilietiškumo ugdymas dažnai tapatinamas su tapatybės ugdymu, visgi pilietiškumo ugdymo programose tapatybės ugdymo tiesiog nėra. Trečia – pasaulyje atlikti tyrimai įrodo, kad švietimo srityje dalykų integravimas nėra efektyvus būdas mokyti vaikus. Kad būtų veiksmingas, integravimas privalo turėti labai aiškų įgyvendinimo planą, bet kalbant apie etnokultūrą to nėra. Ketvirta – sujungti keletą studijų kryptių į stambesnius

vienetus nereikia užtikrinti, kad etnologijos sritis išliks. Manome, kad tai tik susiaurina galimybę studentui įsigyti etnologijos specialybę.

Švietimo srityje dalykų integravimas nėra efektyvus būdas mokyti vaikus. Kad būtų veiksmingas, integravimas privalo turėti labai aišką įgyvendinimo planą, bet kalbant apie etnokultūrą to nėra.

Apibendrinant galima teigti, kad tapatybės išlaikymo ir stiprinimo klausimas lieka neišspręstas. Jis turi būti kuruojamas ir naujos kadencijos LRS ir PLB komisijoje. Deja, bet žengti tik labai maži žingsniai: jau yra parengta Etninės kultūros bendroji programa 1–12 klasėms, bet nėra bendrųjų programos įgyvendinimo rekomendacijų plano. Matome, kaip silpnėja mūsų etnokultūros Lietuvoje ir diasporoje pažinimas. O diasporoje matome, kaip svarbu yra, kad žmonės, išvykstantys iš Lietuvos trumpam ar ilgam, turėtų stiprų tautinį sąmoningumą. Dabar gyvename globaliame ir geopolitiškai besikeičiančiame pasaulyje. Galime greitai paskęsti šioje jūroje praradę esminius mūsų tautos ir kultūros pagrindus.

Daugiau apie paskutinę Komisijos posėdžių sesiją [skaitykite](#).

[1] Komisijos nariai komentarus parengė dar neįvykus referendumui dėl pilietybės išsaugojimo

Straipsnis spausdintas metraštyje „Pasaulio lietuvis“, 2024 metai Nr. 587 (birželis).

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorių.